

ŠV. MARIJOS EUGENIJOS UGDYMO VIZIJA

SES. DANGUOLĖ GERVYTĖ RA

Jau beveik dvidešimt metų Marijos Dangun Ėmimo (asumpcionisčių) bendruomenė veikia mūsų krašte, tad metas apmąstyti, ką ši vienuolija gali ir turi dovanoti Bažnyčiai bei visuomenei Lietuvoje. Galime duoti tik tai, kas esame, kuo gyvename. Todėl mūsų dovana yra šv. Marijos Eugenijos palikta kongregacijos charizma ir Bažnyčios pripažinta auklėjimo misija.

Marijos Dangun Ėmimo seserys Vilniuje įsikūrė 1993 m., tačiau sąsajos su Lietuva yra senesnės. Prieš Antrąjį Pasaulinį karą apie dvidešimt lietuvių jėzuitų dėka išvyko į Belgiją ir ten įstojo į asumpcionisčių kongregaciją. Deja, prasidėjus karui, Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą, į tėvynę jos grįžti negalėjo, o kongregacija prarado bet kokią viltį plėsti veiklą Vidurio ir Rytų Europoje. Tik griuvus Berlyno sienai atsivėrė naujos galimybės, ir nedvejojus pasirinkta Lietuva, nes čia išaugęs grūdas krito į Vakarų Europos dirvą. Šv. Marijos Eugenijos charizmą seserys, bendradarbiaudamos su pasauliečiais, Lietuvoje įgyvendina daugelyje sielovados bei ugdymo sričių, iš kurių ypatinga misija yra dirbti Vilniaus katalikiškoje mokykloje „Versmė“.

ISTORINIS KONTEKSTAS

Marija Eugenija (Marie-Eugénie Milleret de Brou, 1817–1898) įgyvendino savo pašaukimą duodama pradžią kontempliatyviai

vienuolijai, kurios misija – ugdymas. „Darbuotis, kad per ugdymą visa būtų suvienyta Kristuje, yra ypatinga misija, kurią Bažnyčia paveda kongregacijai.“¹ Jau antrą šimtmetį gyvuojančios kongregacijos seserys šį pašaukimą vis giliau suvokia modernaus pasaulio apsuptyje ir trokšta jį įgyvendinti bendradarbiaudamos su įvairių kultūrų pasauliečiais ugdytojais, dirbdamos įvairiuose socialiniuose sluoksniuose ir su skirtingo amžiaus žmonėmis. Taip jų misija vis giliau įsišaknija pradinėje malonėje, o įkūrėjos intuicija pritaikoma ir naujai suprantama šių dienų postmodernioje kultūroje.

Marijos Eugenijos pedagogika formavosi bendradarbiaujant pirmosioms bendruomenės seserims, augant kongregacijai ir kuriant dideles mokyklas Europoje, Lotynų Amerikoje, Azijoje, Afrikoje; vėliau, po Vatikano II Susirinkimo ieškant, kaip asumpcionistinis ugdymas gali atliepti modernių laikų iššūkius ir kvietimą Bažnyčiai atsigręžti į vargstančiuosius, atsiverti kitoms religijoms, kultūroms, patirtims. „Gimusi netikinčioje šeimoje ir netikinčioje visuomenėje, galėjau patirti visus švietimo, kuriame nėra Kristaus, trūkumus“, – taip galėtų rašyti bet kuri mūsų laikų moteris ar vyras. Tačiau tai yra ir Marijos Eugenijos patirtis, kurią ji dažnai prisimindavo kalbėdama apie savo vaikystę. Porevoliucinėje Prancūzijoje, kurioje ji augo, buvo uždraustos dauguma senųjų vienuolių ordinų mokyklų, pensijų. Sekuliarizuotą ugdymą propaguojantys auklėtojai kūrė profesines mokyklas merginoms, o kaimuose dirbo panelės mokytojos.

Iki XX a. Prancūzijoje mergaičių mokymas buvo atskirtas nuo berniukų. Ne tik siekta saugoti moralumą, bet ir laikytasi

¹ *Gyvenimo regula*, nr. 76.

požiūrio, kad mergaites dera mokyti kitų dalykų, atitinkančių jų, kaip moterų, žmonių pareigas². Tokia auklėjimo programa buvo vykdoma tradicinių vienuolijų, pvz., uršuliečių Švč. Jėzaus Širdies pensionuose. Ji atitiko tuo metu populiarią „motinos auklėjimą“ (pranc. *l'éducation maternelle*) pasiturinčiųjų šeimų dvaruose, kur pati mama, o dažniau samdyta mokytoja, mokydavo vaikus rašyti, skaityti, skaičiuoti, šiek tiek literatūros ir istorijos. Be abejo, vaikai gaudavo muzikos, šokių ir etiketo pamokas. Privatus mokymas buvo individualizuotas, su vaiku bendrauta asmeniškai, tačiau mokymosi kokybė priklausydavo nuo vienos mokytojos išsilavinimo ir pedagoginių gebėjimų. Pati Marija Eugenija, baigusi kelias pradinės mokyklos klases Mece (Metz), susirgo skarlatina ir toliau buvo mokoma šeimos dvare.

Kaimuose didelį darbą atliko „pamaldžios panelės mokytojos“ (*Beates* arba *Menette*). Išlaikomos gyventojų, jos tarnavo vietos bendruomenei: slaugė ligonis, budėdavo prie mirštančiųjų, iš maldaknygės mokė vaikus skaityti, mergaites – siūti, siuvinėti, nerti. Pasaulietinių inspektorių šios moterys nebuvo laikomos nei mokytojomis, nei auklėtojomis, o Bažnyčia joms dažnai primesdavo vienuoliškos bendruomenės gyvenimo taisykles. Europoje XVII a. buvęs didelis atotrūkis tarp mergaičių ir berniukų raštingumo, iki XIX a. pabaigos vienuolijų ir pradinių parapinių mokyklų dėka beveik išnyko. Porevoliucinėje Prancūzijoje vienuolės net atsisakydavo abitų ar kitų išorinių ženklų, liudijančių jų priklausomybę ordinui, idant išlaikytų mokyklą ir

² Plg. Olivier Le Gendre et Collectif, *Marie-Eugénie Milleret: Fondatrice des Religieuses de l'Assomption, L'éducation des filles en France au XIX siècle, Mayeure Française*, Paris: Éditions Fidélité, 1999, p. 2.

tęstų misiją plintant antiklerikalizmui. XIX a. viduryje 70 procentų mokytojų buvo vienuoliai ar vienuolės, nors valstybė siekė perimti auklėjimą į pasaulietines rankas. Pavyzdžiui, Elisa Lemonnier, sukrėsta moterų skurdo ir nedarbo miestuose, bandė įsteigti profesines mokyklas mergaitėms, kuriose jos būtų ruošiamos ne tik namų ūkio darbams, bet gautų ir profesinį išsilavinimą – rengiamos pradinių klasių mokytojomis, sekretorėmis, buhalterėmis, biurų darbuotojomis. Deja, darbo rinka nebuvo pasiruošusi priimti moterų į šias pareigas³.

Marija Eugenija 1839 m. davusi pradžią naujai vienuolijai, kurios misija turėjo būti auklėjimas, tuo pačiu metu įsteigė mažytį pensoną mergaitėms. Kilusi iš pasiturinčios liberalių pažiūrų šeimos, savarankiškai atradusi gyvą tikėjimą, ji suvokė, kad nepakanka mergaites mokyti tik gerų manierų, skaityti, rašyti ar piešti. Pirmoji seserų mokykla siūlė ir krikščionišką ugdymą, ir aukštą mokymo lygį. Naujos asumpcionistinės mokyklos tvarkaraštyje įtraukta geografijos, istorijos, kalbų pamokų, kurios tuo metu buvo įprastos tik berniukų mokyklose. Naujos kongregacijos jaunos seserys ir pačios atsidėjo mokymuisi. Jos gilinosi į pasaulietinius mokslus, o drauge mokėsi lotynų kalbos, kad galėtų melstis liturgines valandas kaip ir didžiuosiuose monastiniuose ordinuose, siekdamos stiprinti savo dvasinį gyvenimą ne tik liaudišku pamaldumu, bet ir Dievo Žodžiu, Bažnyčios Tėvų tekstais. Asumpcionisčių nesuprato net kai kurie hierarchai: kam apaštalaujančiai kongregacijai kontempliatyvaus vienuolyno liturgija ir kitos maldingumo formos? Pradininkės atsakymas buvo trumpas – misija turi kilti iš gilaus dvasinio gyvenimo.

³ Plg. *ibid.*, p. 6.

DVASINĖ PATIRTIS IR CHARIZMA

Būdama dvylikos metų, Marija Eugenija, kaip ji pati sako, be didelio pasiruošimo priėmė Pirmąją Komuniją. Tai buvo ypatingos malonės, kuri vėliau tapo pamatine dvasine patirtimi, metas. Grįždama nuo altoriaus, ji vaikišką protą pranokstančia intuicija patyrė susivienijimą su Dievu, o kartu didelę vienatvę: „Tą akimirką, kai priėmiau Jėzų Kristų, pasijutau taip, lyg viską, ką buvau regėjusi šioje žemėje, netgi mano mama, būtų buvę vien tik praeinantys šešėliai.“⁴ Tą akimirką ji jautėsi artimesnė bažnyčioje esantiems nepažįstamiems žmonėms ir prie altoriaus stovintiems kunigams negu savo šeimos nariams. Marijos Eugenijos paauglystė buvo pilna permainų ir sukrėtimų. 1830 m. tėvo bankus Paryžiuje, Mece ir Liuksemburge ištiko finansinės nesėkmės. Šeima pardavė Preišo dvarą, tėvas su sūnumi apsigyveno Mece, o motina su dukra išvažiavo į Paryžių. Istorija nutyli priežastis, kodėl šeima apsigyveno atskirai. Būtų naivu manyti, kad tai įvyko tik dėl tėvo verslo nesėkmių. Iš laiškų nuotrupų galima nujauti, kad tai – ankstesnės įtampos ir tėvų nesutarimų atomazga. Dveji metai Paryžiuje Marijai Eugenijai buvo mamos ir dukters draugystės laikas, kuris staiga nutrūko siaučiant choleros epidemijai – motina šį pasaulį paliko per dvi valandas.

Penkiolikmetė Marija Eugenija jautėsi vieniša kaip niekad. Paauglystė, jau savaime vienatvės ir tapatumo paieškų laikotarpis, jai buvo ypač sunki. Kaip ir daugelis penkiolikmečių, ji klausė savęs, ką pati myli ir kas gali ją mylėti. Tie klausimai buvo

⁴ Helene Marie Bories, *Meilė be ribų*, Vilnius: Lumen fondo leidykla, 1995, p. 12.

malonė, kuri subrandino jauną moterį savarankiškam gyvenimui, padėjo atrasti tikėjimą Jėzumi Kristumi. Paryžiuje ji glaudėsi tai pas pasaulietiškus giminaičius, tai pas pamaldžią tetą. Ir vienur, ir kitur jautėsi blogai – salonų gyvenimas atrodė beprasmiškas ir tuščias, tačiau pamaldžios tetulės pavyzdys taip pat nedavė atsakymų į ją kankinančius egzistencinius klausimus.

Netikėtas lūžis įvyko 1836 m. Dievo Motinos katedroje, kurioje drauge su teta ir pusseserėmis ji klausėsi jauno, garsaus pamokslininko, būsimo dominikono tėvo Henrio Dominique'o Lacordaire'o Gavėnios konferencijos:

Jūs ieškote Tiesos? Norite ją gauti? Tai – malda, kuri atkuria mūsų santykius su Dievu. Mes norime sužinoti iš kur atėjome ir kur einame, bet ar negalime tarti: „O, kad ir kas tu būtum, tu, kuris mus sukūrei, teikis ištraukti mane iš mano abejonių ir menkumo“. Kas gi neįstengia šitaip melstis? Abejonė yra tikėjimo pradžia, kaip ir baimė yra meilės pradžia.⁵

Šie žodžiai atrodė skirti būtent jai. Ir vėl, kaip Pirmosios Komunijos dieną, pasaulis aplinkui išnyko: ji yra arti Tiesos, kuri ne filosofinė kategorija, bet asmuo – Jėzus Kristus. Tai atsivertimo, asmeninio susitikimo su Kristumi patirtis, tapusi pamatu tolimesniai jos gyvenimui. Ji sutiko Kristų kaip asmeninį mylimąjį, kaip išlaisvintoją. Įtikėjusi Kristų, ji giliai ir gyvai pamilo Bažnyčią, kuri jai tapo tikrąja šeima. Nors ne kartą dėl Bažnyčios narių nesupratingumo ar nuodėmių kentėjo, nepritarė kai kurioms dvasingumo ar pamaldumo formoms, bet niekada nieko nedarė be Bažnyčios, visada kvietė seseris būti ištikimoms Jos mokymui ir tradicijai. Naują kongregaciją Marija Eugeniya įkūrė vedama

⁵ *Ibid.*, p. 18.

asmeninės patirties, o ne tik išoriškai regimo naujos pedagogikos poreikio: „Marijos Eugenijos ugdymo projektas yra neatsiejamas nuo Kristaus, Bažnyčios maldos ir gyvenimo malonėje atradimo“⁶.

Remdamasi Tomu Akviniečiu, ji prabilo apie *proto sukrikščioninimą*, t. y. gebėjimą vadovautis krikščioniškaisiais principais savo sprendimuose ir veikloje. Tai vienas naujosios kongregacijos ugdymo tikslų, šiandien vadinamų *krikščioniškojo mąstymo ugdymu*. Marijai Eugenijai auklėjimo pamatas yra „natūralios vertybės“, kitaip vadinamos „prigimtinėmis dorybėmis“: gerumas, tiesumas, sąžiningumas. Jos – būtinas krikščionio dvasinio gyvenimo pagrindas. Kiekvienas asmuo, pagal Mariją Eugeniją, turi būtiną malonę, kad įvykdytų savo misiją žemėje. Marijos Dangun Ėmimo slėpinys atskleidžia žmogaus visuminę vertę Dievo akyse: savo motiną su kūnu jis paima į Dangų. Tai mūsų besąlygiško priėmimo į Dievo artumą Prisiėmimo dieną provaizdis. Toks optimizmas, nebūdingas XIX a. vyraujančiam dvasingumui, kilo iš jos šeimoje gauto auklėjimo, gražaus motinos pavyzdžio, o vėliau sustiprintas bendravimo su iškiliomis to laikmečio asmenybėmis Huguesu Felicité Robertu de Lamennaisu, tėvu dominikonu Lacordaire'u.

Socialinių filosofų, literatūros tekstai kreipė Marijos Eugenijos protą ir širdį į teisingumo problemą. Motinos pavyzdys lankant Preišo neturtinguosius, tėvų pokalbiai apie būtinybę keisti socialinę santvarką nuo vaikystės ugdė natūralų domėjimąsi visuomenės aktualijomis. Šeimos pagarba idėjų įvairovei, atvirumas ir laisvė, be jokios abejonės, tapo jos bendravimo ir

⁶ Vysk. ANDRÉ VINGT-TROIS, „[Pamokslas po Marijos Eugenijos kanonizacijos 2007 06 04, Šv. Petro bazilika]“, in: *La documentation catholique* 13, 2007, p. 623.

ugdymo pagrindu. Laiške tėvui Emmanueliui d'Alzonui sakėsi nesidominti metafizika, bet tik idėjomis, kurios turi konkrečių poveikį ir yra pritaikomos gyvenime⁷. Iš tiesų, jos pasaulio pažinimas buvo nukreiptas į praktinį idėjų realizavimą. Jei ne intymus susitikimas su Kristumi ir asmeninis pašaukimas priklauso Jai vienam, lengvai galėtumėme įsivaizduoti Mariją Eugeniją dalyvaujančią visuomenės gyvenime, turinčią nepriklausomą nuomonę ir aiškiai suvokiančią savo kaip motinos ar žmonos misiją. Viena jos pusseserė, artima bičiulė, liudija jaunąją Mariją Eugeniją buvus malonia ir patrauklią panelę, įvairiapusę asmenybę, turinčią tvirtą charakterį⁸.

Pajutusi pašaukimą visiškai atsiduoti Dievui, Marija Eugeniya nebuvo spontaniškai traukiama dirbti su vaikais kaip Jonas Bosko, ją greičiau viliojo tarnystė vargdieniams. Auklėjimo ji ėmėsi iš gilaus įsitikinimo, kad tai yra tvariausiais įnašas į asmenybės raidą ir ateities visuomenės kūrimą. Ją žavėjo to meto teologijoje populiarus Dievo Karalystės, kurią šv. Augustinas vadino „Dievo miestu“, tema. Būdama siekiamybe, eschatologine ateities vizija, kartu Dievo Karalystė yra kasdienybės tikslas, kurį kaip pasauliečių misiją įvardija ir Vatikano II Susirinkimas:

Kiekvienas pasaulietis turi būti Viešpaties Jėzaus prisikėlimo bei gyvenimo liudytojas ir gyvojo Dievo ženklas. Visi kartu ir kiekvienas savo ruožtu turi maitinti pasaulį dvasiniais vaisiais (plg. *Gal 5, 22*) ir skleisti jame dvasią [...].⁹

⁷ *Lettre au p. d'Alzon*, 1844 07 30.

⁸ *Témoignage d'Ernestine Pruneau*, in: Archives de l'Assomption, Auteuil – MOID.

⁹ „Dogminė konstitucija apie Bažnyčią *Lumen gentium*“, 38, in: *Vatikano II Susirinkimo nutarimai*, Vilnius: Aidai, 2001, p. 58.

ŠV. MARIJOS EUGENIJOS UGDYMO VIZIJA

Konkretus charizmos įgyvendinimas prasidėjo po Marijos Eugenijos susitikimo su kun. Teodoro' u Combalot. Jis buvo įsitikinęs, kad per moterį įvyks visuomenės atsinaujinimas. Marija Eugenija, pažindama savo laikmetį, su tuo visiškai sutiko. Ji žinojo, kad senųjų vienuolių ordinų siūlomai auklėjimo sistemai dažnai per didelę įtaką daro politinės pažiūros, nekreipiamas deramas dėmesys į kiekvieną asmenį ir jo prigimtine malonę – didžiulę potencialią mokytis bei atrasti savo unikalią vietą žemėje. Tuo metu besikuriančios pasaulietinės mokyklos dėl tvarkos trūkumo ir moralinio palaidumo nebuvo priimtinos net liberaliajai, save laikančiai netikinčiai, buržuazijai. Visuomenėje buvo akivaizdus naujos ugdymo sistemos poreikis.

Jei kasdienybėje vadovaujamesi Evangelijos mokymu, Geroji Naujiena įgauna visuomenę perkeičiančią galią. Marija Eugenija pasitikėjo moterimi ir jos gebėjimu įgyvendinti šį perkeitimą¹⁰

UGDYMO VIZIJA

Marija Eugenija nepaliko susistemintos metodikos, tokios kaip Maria Montessori, arba tokios, kokią galime rasti šv. Ignaco pratybose. Marija Eugenija suteikė iš jos įsitikinimų kylančius auklėjimo atspirties taškus, kurie yra pagrindas veikti: tai natūralios vertybės, optimistiškas požiūris į žmogų, tikėjimas perkeičiančia Evangelijos galia. Auklėjimą ji matė kaip tvarų visuomenės perkeitimo darbą, kurio tikslas – visuomenė pagal Evangeliją. Siekdami to tikslo, turime eiti Dievo pažinimo ir gyvenimo pagal Jėzaus Kristaus mokymą visuomenėje keliu, priimti Dievo valią asmeniniame ir bendruomeniniame gyvenime.

¹⁰ OLIVIER LE GENDRE, *op. cit.*, p. 67.

Naujai kongregacijai Marija Eugeniya nepaliko traktatų apie auklėjimą – viziją regime iš įvairių raštų, patarimų ir ugdymo įstaigų tradicijos. Pirmoji jos parašyta knygelė *Patarimai apie auklėjimą* (*Conseils sur l'Education*, 1840 m.) yra skirta seserims, dirbančioms mokykloje. Ji primena įvadinį tekstą iš būsimos serijos, kuri taip niekada ir nebuvo užbaigta. Sesuo Augustina, turėjusi pedagoginį išsilavinimą, sudarė pirmąsias programas, ruošė mokymo medžiagą mokinėms. Ji perrašė pasaulietines knygas išimdama antiklerikalinius dalykus ir pabrėždama nuostata, kad pažinimas yra kelias Dievo link, o įvairios disciplinos suvienijamos tikėjimo perspektyvoje. Marija Eugeniya rūpinosi gimstančios mokyklos atmosfera, tradicijomis. Laikui bėgant, kongregacijai augant, kuriantis naujoms mokymo įstaigoms, jos požiūris darėsi nuosaikesnis, galbūt patirtis ugdė kantrumą ir gebėjimą prisitaikyti prie to, kas nėra tobula, bet Evangelijos skelbimo aistra ir tikėjimas perkeičiančia Dievo Žodžio galia liko nepajudinami. 1848 m., po septynerių metų darbo patirties, pasaulietinės valdžios vykdomos mokyklų kontrolės prašymu parašyta ataskaita yra kitas įdomus dokumentas. Jame matome XIX a. asumpcionistinės mokyklos tikslus, programas ir veiklą. Marijos Eugenijos ugdymui skirtose *kapitulose* (konferencijose) seserims atsiskleidžia auklėjimo stilius, dvasiniai pagrindai, pateikiama pedagoginių elementų. Įdomūs praktiniai patarimai laiškuose seserims ir mintys apie ugdymo viziją laiškuose kunigui d'Alzonui, tėvų asumpcionistų kongregacijos įkūrėjui.

Į kokią auditoriją kreipėsi naujos kongregacijos įkūrėja? Pirmiausia ji iš savo patirties pažino liberalią buržuaziją, kuri buvo atitolusi nuo Dievo, bet gyveno Apšvietos idealais ir darė įtaką

visuomenei. Vėliau jos akys krypo į vargingas moteris, į industrinėje visuomenėje gyvenimo tikslą praradusį žmogų. Ji siūlė šiuolaikišką sampratą: žmogus nėra nelygiai padalytų galimybių rezervuaras, bet turi savyje visą jam reikalingą galimybių visumą. Tas potencialas kiekviename įgauna skirtingas formas, todėl auklėtojas turi prisitaikyti prie konkretaus ugdytinio ir atskleisti jo galimybes. Marija Eugeniya nekūrė integruoto ar personalinio ugdymo filosofijos, bet taip kalbėdama atvėrė duris skirtingų gabumų vaikams mokytis toje pačioje mokykloje.

Patarimuose apie auklėjimą kalbama apie asumpcionistinėse bendruomenėse vertinamą ir puoselėjamą *šeimos dvasią*, kuri yra bet kokio ugdymo sąlyga. Knygelės pradžioje įkūrėja iškelia pirmosios mokyklos uždavinius: *nuostatų* ugdymas, mokymasis spręsti vadovaujantis krikščioniškais principais, *tvirtos charakterio formavimas*. Plačiai kalba apie meilę grįstus santykius tarp auklėtojų ir auklėtinių.

Asumpcionistinio auklėjimo matrica yra šeima, bendruomenė, kurioje kuriami abipusės pagarbos ir įsipareigojimo vieni kitiems santykiai. Mokiniai ir mokytojai skatinami bendradarbiauti, įveikti savo tingumą ir savanaudiškumą, kad tarnaudami Kristui, kitiems, Bažnyčiai ir visuomenei, atskleistų savyje tai, kas geriausia.¹¹

Šiandien tai vadiname aktyviu pilietiškumu ir įsipareigojimu visuomenėje. Marijos Eugenijos iššūkis auklėjimui – pagimdyti žmogų Dievo Karalystei. Ji ir pirmosios kongregacijos seserys duodavo ketvirtąjį įžadą – daryti ir sakyti tik tai, kas skirta Karalystės plitimui. Karalystė jai nebuvo vien idėja, bet

¹¹ *Ibid.*, p. 70.

asmuo – Jėzus Kristus. Jis savęs neprimeta, Jis pasiūlo savo draugystę, savo artumą. Ar šiandien katalikiška mokykla neturėtų būti svetinga vieta, kur kiekvienas galėtų susipažinti ne tik su tikėjimo tiesomis, bet ir su pačiu Jėzumi? Kitaip tikėjimo tiesos liks dar viena „mokyklinių tiesų“ rūšimi. Susipažinimas su Dievu Marijos Eugenijos vizijoje vyksta per pilnutinį žmogaus atsiskleidimą, per savęs atradimą. Savęs kaip asmens, nukreipto į kitą ir Kitą. Vakarų Europoje jau imta kalbėti apie „gimdančią sielovadą“. Joje pirmumas teikiamas ne sakramentams ar katechezei – siekiama pažadinti tikėjimui per asmeninį santykį ir patirtį. Tai palanki sielovados forma mokyklose, į kurias mokiniai neateina pasirengti sakramentams, susitikti su kunigu ar kitu Bažnyčios atstovu. Čia jie su didesniu, mažesniu ar visai be jokio noro ateina mokytis. Katalikiškoje mokykloje vaikas gali nepertraukiamai praleisti 12 metų! Didelis gyvenimo etapas, o ypač vaikystėje, kai dienos ir savaitės atrodo be galo ilgos, kai socialiniai ryšiai dar netankūs, mokykla yra gyvenimo veiklos ir savikūros centras. Mokantis kuriasi asmeniniai santykiai ir nuolatinis ryšys. Jie reikalingi ne tik kokybiškam žinių perdavimui, bet kur kas didesniai tikslui – susipažinimui su Dievu.

Kiekvienas auklėtojas visais laikais prieš imdamasis darbo turi sau atsakyti: kodėl aš dirbu mokytoju? Gilinantis į Marijos Eugenijos palikimą, galima išskirti kelis ugdomojo darbo tikslus mokytojams, kuriuos asumpcionistinio ugdymo kongrese 1998 m. pristatė Guy Avanzini¹². Pirmasis jų – puoselėti Evangelijos žinios perdavimą. Tai nėra pamaldumo ar religinių praktikų mokymas, bet krikščioniškų nuostatų ugdymas. Evangelija

¹² Plg. *ibid.*, p. 99.

perkeičia, duoda naują prasmę kiekvieno žmogaus prigimtinėms vertybėms: gerumas tampa gailestingumu, tiesumas – tiesa, aktyvumas – veikliu tikėjimu. Antrasis ugdymo tikslas – tai kokybiškas žinių įsisavinimas ir artikuliacija.

Aš nesizaviu mokymu, kuris reikalauja tik žinių, žaviuosi tuo, kas ugdo protą, formuoja nuostatas ir skatina krikščionišką atjautą. Kitos vienuolių ugdymo įstaigos didesnę dėmesį skiria vaizduotei ir jausmingumui, mes – suvokimui, kuris turi būti ugdomas krikščioniškais pagrindais, ir valiai, kad kiekvienas gebėtų pasiaukoti ir išsižadėti savų interesų dėl kito asmens gėrio.¹³

Tikėjimas yra protui tarsi akiniai trumparegiui arba teleskopas astronomui: su jais galime matyti toliau, plačiau, aiškiau¹⁴. Vyskupas André Vingt-Trois pamoksle po pal. Marijos Eugenijos kanonizacijos tiksliai nusakė proto ir tikėjimo sąryšį asumpcionistinėje pedagogikoje. Marija Eugeniya suvokė, kad Dievo akyse svarbus tik vienas dalykas – asmuo, o žinios neturi jokios reikšmės, jeigu jos neugdo vidinio žmogaus, t. y. asmens, kuris įvykdys savo gyvenimo misiją ir atliks užduotis ne pagal išorės primestus reikalavimus, bet iš meilės, kuri visada kreipia į dalijimąsi su kitais¹⁵.

Trečiasis ugdymo tikslas logiškai pratęsia minėtuosius: tikėjimas nėra privatus dalykas, jis visada turi pasekmių aplinkai, visuomenei; tikras tikėjimas teigiamai keičia visuomenės gyvenimą. Taip mąstydamą Marija Eugeniya yra šiuolaikinės pedagogikos, kurioje akcentuojamas tvarus visuomeninis auklėjimo

¹³ Plg. *ibid.*, p. 63.

¹⁴ Plg. *ibid.*, p. 101.

¹⁵ Plg. Vysk. ANDRÉ VINGT-TROIS, *op. cit.*

įnašas, atstovė. „Tegul Marijos Eugenijos pavyzdys šiandien paskatina vyrus ir moteris perteikti jaunimui vertybes, kurios padėtų tapti tvirtais, subrendusiais žmonėmis ir džiaugsmingais Prisikėlusiojo liudytojais“, – kanonizacijos pamoksle kalbėjo Šv. Tėvas Benediktas XVI¹⁶.

Idant būtų pasitikrinta, ar šie tikslai įgyvendinti, asumpcionistinė pedagogika siūlo į ugdymo procesą žvelgti kaip į perkeitimo darbą. Kokių pokyčių siekia ugdytojas? Kokius pokyčius jaučia mokinys? Kokie pokyčiai vyksta mokyklos bendruomenėje ir į kokius pokyčius visuomenėje tai veda? Toks įsivertinimas kyla iš įsitikinimo, kad priimta Evangelijos žinia keičia gyvenimą. Kartais labai mažais žingsneliais. Nereikia ugdymo procese nusivilti. Išbandymai ir sunkumai yra augimo dalis:

Jūs susidursite su tokiais silpnavaliais ir tuščiais, grubiais, veda-
mais žemų instinktų žmonėmis, kad patirsite nevilties pagundą.
Ir vis dėlto, mano dukros, norėčiau, kad susidūrusios su tokiomis
kliūtėmis, neprarastumėte nei tikėjimo, nei vilties, nei meilės...
Pačiame sunkiausiame būde visada yra kažkas gero. Tikėkime tuo,
atkakliai ieškokime ir jei nerandame, tai kaltinkime mūsų puikybę,
kuri mus apakina. Tikėkime, kad Dievo malonė gali pasiekti
ten, kur akivaizdūs elgesio trūkumai, ir ten, kur valdo blogis,
kaip ji pasiekia mus.¹⁷

Stebina kiekvieną auklėtoją įpareigojantis, pilnas tikėjimo, daugiau negu optimistiškas Marijos Eugenijos požiūris į ugdomą asmenį.

¹⁶ POPIEŽIUS BENEDIKTAS XVI, „[Pamokslas šv. Petro aikštėje 2007 06 03]“, in: *La documentation catholique* 13, 2007, p. 621.

¹⁷ MARIE-EUGÉNIE MILLERET, „Conseils sur l'éducation“, in: *Textes fondateurs*, Roma: Leberit, 1991, p. 547.

LEKSIKA, ATSKLEIDŽIANTI MĄSTYMĄ

Kiekviena filosofija, pasaulėžiūra, mokykla turi savo raktinius žodžius, kurie ją išskiria iš kitų. Asumpcionistinėje pedagogikoje vartojamos sąvokos ir tiesiogiai kilusios iš Marijos Eugenijos palikimo, ir išreiškiančios jos mintį šiandiniame švietimo kontekste. Tai bendra kultūra, kurioje vieni kitus atpažįsta, supranta visi pagal asumpcionistinę pedagogiką dirbantys auklėtojai.

Jau minėjome „natūralias vertybes“, „mokymąsi mąstyti krikščioniškai“, „visuomenės perkeitimą“. Asumpcionistinėje dvasinėje tradicijoje dažnai vartojamas iš įkūrėjos lūpų perimtas posakis „džiaugsmingas atsižadėjimas“. Apie tai Marija Eugeniya kalbėjo seserims 1848 m. kapituloje. „Džiaugsmas“ ir „atsižadėjimas“ yra dvi tarytum nesuderinamos sąvokos, nors abi turi gilias šaknis krikščioniškoje tradicijoje. Pasak Marijos Eugenijos, Įsikūnijimo ir Prisikėlimo slėpinys yra kupinas „svaraus džiaugsmo“. Seserų gyvenimo reguloje, netikėtai ir netradiciškai, visas skyrius tenka džiaugsmui: „Džiaugsmas priklauso tiems, kurie turi drąsos jį pasirinkti“¹⁸. Džiaugsmas nėra tik mūsų pastangų ar apsisprendimo vaisius – pirmiausia jis yra mirtį nugalėjusio Jėzaus dovana, išgyvenama bendruomenėje. O bendruomenės gyvenimas neatsiejamas nuo jautrumo šalia esančiajam, savanaudiškumo atsisakymo ir ieškojimo gėrio kitų labui, tradicine religine kalba tariant – neatsiejamas nuo savęs išsižadėjimo. Džiaugsmingas atsižadėjimas kyla iš besąlygiško pasitikėjimo Dievu. Tai apsisprendimas visa priimti iš „Dievo pusės“, nepaisant prieštaravimų ar išbandymų, kurie yra neatskiriama gyvenimo dalis¹⁹.

¹⁸ *Gyvenimo Regula*, nr. 45.

¹⁹ Plg. *ibid.*, nr. 47.

Vienuolijos pedagogikoje pabrėžiama *šeimoms dvasia*, kurios užuomazga – paprasti ir pagarbūs seserų tarpusavio santykiai bei santykiai su pirmųjų pensiono auklėtinėmis. 1848 m. ataskaitoje apie mokyklą Marija Eugenija rašė, kad vidinė ugdymo įstaigos tvarka panaši į namų. Kadangi mokinių skaičius ribojamas, vienuolės kiekvienai mergaitei gali skirti nuolatinį rūpestį²⁰. Keičiantis ugdymo sistemai ir metodams, šiandien pliuralistinėje visuomenėje šeimyniškumas pasireiškia svetingumu ir atvirumu kitam – kitokių pažiūrų, tautybės, rasės žmogui, gebėjimu visiems kartu būti vienoje bendruomenėje. Tai liudija daugia-kultūrės katalikiškos mokyklos Vakarų Europoje. Štai kaip į „savo“ kalbą Marijos Eugenijos kvietimą *žvelgti plačiau* „išverčia“ vieno Paryžiaus licėjaus moksleiviai: „Matyk tai, kas aplinkui tave: pažink tave supantį pasaulį, gerbk, bendrauki, dirbki komandoje ir kreipki dėmesį į kitus, atverki savo širdį Dievui“.

Ugdant įvyksta atsivertimas, kurio metu keičiasi požiūris, jausmai, mąstymas ir nuostatos. Marija Eugenija šį procesą vadino *mąstymo sukrėtimu*: iš tikėjimo kylanti vidinė disciplina, kritiniu mąstymu, nuolatinė išvalga, tiksli logika, plačia perspektyva, dora saviraiškoje ir brandžiu jausmingumu. Tai visų asumpcionistinių ugdymo įstaigų siekiamybė – mokytis priimti sprendimus ir vertinti visuomenės reiškinius remiantis krikščioniškais principais. Ši pedagogikos charakteristika yra labai aktuali postmodernioje visuomenėje, kurioje krikščionybė, būdama viena iš daugelio religijų, viena iš daugelio tiesų, tiki absoliučia Tiesa Jėzaus Kristaus asmenyje ir nori šią žinią išsaugoti bei perduoti kaip atskaitos tašką.

²⁰ E. M. TOUJOUSE, „Pour une société régénérée par l’Evangile: un projet éducatif au 19e siècle“, *Etudes d’Archives* 5, 1998, p. 54.

ŠV. MARIJOS EUGENIJOS UGDYMO VIZIJA

Naują aktualumą šiandien įgyja Marijos Eugenijos apmąstytos *Dievo teisės*. Tai keistas žodžių junginys, tarsi XIX a. tikintieji pasaulietinį žodyną būtų pritaikę Absoliutui. Gal todėl, kad porevoliucinėje Prancūzijoje deklaruojamos lygybės ir brolybės kontekste reikėjo pasakyti: Dievas yra Dievas. Šiais laikais krikščionys kartais „kovoja už Dievą“ bandydami jį „prastumti“ nuomonių ir įsitikinimų turguje. Kartais net jaučiasi turį Dievą apginti ar apsaugoti. Pasak Marijos Eugenijos, pirmoji Dievo teisė – būti mylimu ir garbinamu. Ji negina Dievo teisių, bet nukreipia žvilgsnį į mūsų pačių širdis: ar aš garbinu Dievą tik dėl Jo paties? Jos įsitikinimu, „ugdymo projekto pamatas“ yra tai, jog „visa garbė ir šlovė bus atiduota Dievui per atnaujintą žmoniją“²¹. Kuomet didesnioji XIX a. tikinčiųjų dalis, o ir vyraujanti teologija žemę matė kaip ašarų pakalnę, Marija Eugeniya į ją žvelgė kaip į Dievo šlovės vietą.

Marija Eugeniya siūlė paprastą atsakymą į XIX a. ypač aštriai keliamą klausimą apie rūpestį ir atvirumą vargdieniams: jei auklėjimas privalo parengti gyvenimui, tai tas gyvenimas neturi užsklęsti viename socialiniame sluoksnyje, mergaitės turi išmokti tarnauti kitiems, net ir tiems, kurie mums atrodo atstumiantys. Kiekvieną savaitę pensiono mergaitės valandą rankų darbo skirdavo vargstančiųjų šalpai.

REIKALAVIMAI MOKYTOJAMS

Asumpcionistinis ugdymas yra reiklus ne tik mokiniams, bet ir mokytojams. Pati Marija Eugeniya *Patarimuose apie auklėjimą*

²¹ Vysk. ANDRÉ VINGT-TROIS, *op. cit.*, p. 623.

mą keldama reikalavimus seserims supranta, kad jos idealas yra aukštas ir nelengvai pasiekiamas. Gal net ne visiems mokiniams jis priimtinas, bet, pasak jos, geriau suteikti solidų auklėjimą, negu apimti plačias mases. Asumpcionistiniame auklėjime tai dar vadinama *gilia vaga mažoje srityje*.

Marija Eugenija svajojo apie moteris lyderes, kurios šeimoje ir visuomenėje bus vyro bendrininkės. Nors kai kurie, iki galo nepažindami aptariamoms pedagogikoms, jos siekius tapatina su feminizmu, iš tiesų tas moters misijos supratimas yra giliai biblinis ir ištikimas krikščioniškajai pasaulėžiūrai, be to, kupinas sveiko nuovokumo ir intuicijos, kurių reikėjo XIX a. visuomenei. Marija Eugenija niekada nesupriešino moteriškų ir vyriškų kompetencijų ar vaidmenų. Tiesa, nevilties akimirką viename laiške išsprūdo skundas, kad Bažnyčioje ji tikėjosi surasti apaštalus, o rado tik vyrus. Marija Eugenija svajojo apie žmogų, atradusį savo pilnatvę Kristuje ir įsipareigojusį visuomenei. Ji buvo įsitikinusi, kad mergaičių ugdymas gali padaryti didelės įtakos, nes jos vėliau augins vaikus, perteiks jiems vertybes. Viename laiške tėvui d'Alzonui ji prisipažįsta išmokusi iš savo motinos, kad moters vaidmuo – sušvelninti santykius, veikti kaip vata dedama tarp kriošto taurių, idant jos nesudužtų²².

Marija Eugenija sakė, kad pats Dangus moterį sukūrė būti auklėtoja. Tėvas Combalot besikuriančios vienuolijos konstitucijų įvade rašo, kad moteris įgyja kunigišką pašaukimą ugdyme – paskelbti ir atskleisti Tiesą kiekvienam mokiniui. „Apvaizdos vedamos nuolankios moterys yra susietos su didžiąja Tiesos skelbimo misija, kurią kunigai gavo iš paties Jėzaus

²² *Lettre au P. d'Alzon*, 1843 07 18.

Kristaus lūpų.²³ Pirmiausia, kiekvienas auklėtojas, vyras ar moteris, yra Jėzaus Kristaus liudytojas. Jis skelbia Tiesą, kuri yra pats Kristus. O sunkumai, su kuriais susiduria mokytojas, gali būti įveikti tik remiantis tikėjimu:

[K]ai mūsų gailestingumas išsenka, o dvasia apkarsta, kai nuobodulys, pasibjaurėjimas, atrodo, atima jėgas, eikime pas Jį ir leiskime Jam mylėti mumyse... Tada jis mums atskleis paskutiniųjų pastangų paslaptį, kuriomis įveiksime vaiko pasipriešinimą. Jokia pastanga neturi būti paskutinė, uolumas, nemažiau kaip dieviška meilė, iš kurios ji kyla, niekada nesako „pakaks“.

Mokytojas visą gyvenimą yra mokinys. Ne tik keldamas kvalifikaciją ar plėsdamas kompetencijas, bet ir gilindamasis į dvasinį gyvenimą, dirbdamas pats su savimi. Sakoma, kad pirmoji Marijos Eugenijos auklėjimo bendražygė sesuo Anastasie Bévier buvo tokio gyvo temperamento ir taip supykdavusi klasėje, kad po to turėdavusi eiti išpažinties, norėdama priimti Švenčiausiąjį Sakramentą. Toks vienuolijos tradicijos perduotas *fioretti*²⁴ primenantis pasakojimas mums liudija kiekvieno auklėtojo žmogiškumą ir privalėjimą augti. Asumpcionistinio ugdymo paradigmoje nuo pat pradžių buvo reikalaujama didelio mokytojų darbo vieningumo. Jį Marija Eugenia vadina pirmuoju iš metodų, sakydama, kad tebūnie blogesnis, negu skirtingas auklėjimas. Kas iš to, jei viena auklėtoja vaikystėje patirtą griežtumą taikys savo mokinių atžvilgiu, antra nekreips į nieką didelio dėmesio, o trečia leis bet kokią aplaidumą, jeigu tik jos

²³ „Pour une société régénérée...“, p. 8.

²⁴ Klasikinių legendų apie šventąjį rinkinys, garsiausias: *Fioretti di San Francesco d'Assisi*.

dalykas bus gerai išmoktas. Šiuolaikiniame ugdymo žodyne tai vadinama komandiniu darbu ir bendradarbiavimu. Pilnas tikėjimo, daugiau negu optimistiškas Marijos Eugenijos požiūris į ugdomą asmenį stebina ir įpareigoja kiekvieną auklėtoją. Jaunoms mokytojoms, kurios skundėsi nebesuvaldančios gyvo pietietiško temperamento mergaičių Bordo pensione, ji rašė: „nenukirpkite drugeliams sparnų, o tik nukreipkite jų skrydį“.

ASUMPCIONISTINĖS MOKYKLOS MOKINIAI

Remdamasi savo patirtimi, Marija Eugenija ugdymo projektą skyrė merginoms. Tuomet kitaip ir nebuvo galima įsivaizduoti. Mišrios mokyklos Vakarų Europoje pradėjo kurtis tik XX a. viduryje. Tokie reformai paskatino suvienodintas mokslo aprašas mergaitėms ir berniukams, vyrų ir moterų lygias teises ginanti pasaulėžiūra, mišrus mokytojų kolektyvas ir daug įvairių kitų veiksnių. Asumpcionistinės įstaigos Europoje ir JAV yra mišrios, kitose šalyse – pvz., Čade, Indijoje – jos lieka mokyklomis išskirtinai mergaitėms.

Kurdama pirmąją mokyklą, Marija Eugenija įsivaizdavo mokines būsiant kilus iš liberaliosios buržuazijos šeimų, kurių atžaloms ypač stigo šiuolaikiško katalikiško auklėjimo. Į dažną priekaištą, kodėl mokyklą skiria ne tradicinėms, katalikiškoms šeimoms, ji atsakydavo paprastu klausimu: „kam reikia labiau?“ Seserys nepuoselėjo iliuzijų visas ugdytines atvesti į tikėjimą, patraukti prie Jėzaus – tebūnie nors kelios, kurios rūpinsis ne tik materialia šlove ar savo išvaizda, bet teisingumu ir garbingumu šeimoje. Marija Eugenija švelniai guodė seseris sakydama, kad ir Jėzaus pasekėjų nebuvo daug... Ši nuostata

išreiškia troškimą pasiekti tuos, kurie nepažįsta Jėzaus Kristaus, kurie mato tik tradicinį, moderniam žmogui tarsi nebetinkantį tikėjimą. Pirmoji katalikiškosios mokyklos misija yra evangelizacija: „būdinga stengtis [...] visą žmogiškąją kultūrą suderinti su išganymo skelbimu, kad mokinių palengva įgyjamas pasaulio, gyvenimo ir žmogaus pažinimas būtų nušviestas tikėjimo“²⁵.

Pliuralistinėje visuomenėje asumpcionistinis ugdymas skiriamas ne tik katalikiškai bendrijai. Dažnai jis įgyvendinamas šalyse, kur krikščionys yra mažuma arba jų vaidmuo nusilpęs. Dažnoje Vakarų Europos šalyje katalikiškos mokyklos yra populiarios tarp musulmonų tradicijos šeimų, jos atrodo esančios moralumo ir saugumo, kuris teikiamas kiekvienam mokiniui, garantas. Islamo šalyse tik katalikiškos mokyklos teikia išsilavinimą mergaitėms, todėl pažangesnių pažiūrų šeimos į jas veda savo dukteris. Dar kitur, pvz., Japonijoje, katalikiška mokykla traukia mokinius aukštu mokymo lygiu, atvirumu visuomenei ir modernumu. Kyla klausimas, kaip tokiose situacijose asumpcionistinė įstaiga atlieka evangelizacijos vaidmenį. Atramos taškas yra įsitikinimas, kad kiekvienoje religijoje, kiekviename žmoguje pasėtas Tiesos grūdas, kurio dygimo laikas – paslaptis. Todėl gerbiami kiekvieno vaiko šeimos religiniai įsitikinimai. Šiuolaikinė evangelizacija pirmiausia pasireiškia pavyzdžiu, o pagal mokymo aprašą visi mokiniai supažindinami su krikščionyste ir Katalikų Bažnyčios tikėjimu bei tradicijomis. Vargu, ar paradoksas, kad kartais kitų religijų mokiniai labiau domisi

²⁵ „Krikščioniškojo auklėjimo deklaracija *Gravissimum educationis*“, 8, in: *Vatikano II Susirinkimo nutarimai*, Vilnius: Aidai, 2001, p. 385.

krikščioniška pasaulėžiūra ir yra jai pagarbesni nei sekuliarizuotų krikščioniškų tautų jaunimas.

Kokius konkrečius reikalavimus ar gaires asumpcionistinis ugdymas kelia savo mokyklų mokiniams? Filipinų koledžas yra paruošęs mokiniui skirtų reikalavimų aprašą. Pasak jo, moksleiviai – tai tarnaujantys lyderiai, motyvuoti tikėjimo, meilės savo šaliai ir pareigos. Jie siekia būti paprasti ir nuoširdūs, mokosi kritiškai ir savarankiškai mąstyti, yra novatoriški ir dega noru mokytis. Moksleiviai sugeba kokybiškai bendrauti ir bendradarbiauti, gerbia visų žmonių orumą, sąžiningai ir drąsiai tarnauja tiesai, teisingumui, taikai ir kūrinijos išsaugojimui. Toks moksleivio idealas gali atrodyti nepasiekiamas, bet nuo pat asumpcionisčių įsikūrimo pradžios Marija Eugenija kartojo: nesvarbu, kokie mokiniai ateis į mokyklą, svarbu – kokie iš jos išeis²⁶. Cituodama šv. Augustiną, kaip galutinį ugdymo tikslą ji iškelia absolvento gebėjimą pasirinkti „Dievo miestą“, t. y. atsisakyti savo egoizmo ir gyventi dėl kito, gyventi tarnaujant visuomenei.

²⁶ Plg. „Pour une société régénérée...“, p. 48.